

Recenzja rozprawy doktorskiej
Pani mgr Barbary Pajchert
pt. *Polskie vlogi dziennikarskie w serwisie YouTube. Studium przypadku*
przygotowanej pod kierunkiem naukowym promotora,
Pana dr hab. Krzysztofa Gurby, prof. UKEN
oraz promotora pomocniczego, dra Jarosława Falla
Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie
Kraków 2024, ss. 446

1. Podstawa formalna recenzji

Podstawą prawną recenzji jest uchwała Rady Dyscypliny „Nauki o komunikacji społecznej i mediach” Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie z dnia 15 października 2024 roku.

2. Wprowadzenie i uzasadnienie wyboru tematu pracy

W przedstawionej do oceny pracy, Doktorantka kompetentnie opisała obraz współczesnej komunikacji, zwracając uwagę na fakt dominacji formy audiowizualnej. Przywołuje tutaj opinię D. Danielsa i J. Thobena, którzy napisali m. in. „Konsumujemy wideo na żądanie, produkujemy i udostępniamy treści wideo *online*, łączymy się w wideokonferencjach, dyskutujemy o sztuce wideo pokazywanej na wystawach i używamy wideo jako medium inwigilacji oraz jako medium do nauczania i rozpowszechniania wiedzy”¹. Rośnie stopień immersji czyli „zanurzenia” użytkowników w świat wirtualny, głównie tzw. „obrazkowy”, co jest zjawiskiem powszechnym dla generacji Z. Jest to jedna z głównych przesłanek, dla której anonsowaną problematykę warto było poddać badaniu.

¹ D. Daniels, J. Thoben, *Video Theories. A transdisciplinary Reader*, Bloomsbury Publishing Inc. 2022, s.16.

Spośród wszystkich narzędzi dostępnych w sieci, popularyzacji, jak pisze Autorka, audiowizualności sprzyjają media społecznościowe, wśród których YouTube (YT) odgrywa najistotniejszą rolę. Trzeba tu dodać, iż jest to pierwszy serwis wideo w historii, który powstał w 2005 roku jako inicjatywa Chada Hurleya, Steve'a Chena i Jaweda Karima. Stanowi on największą bibliotekę plików wideo, wytworzonych w wyniku funkcjonowania nowego paradygmatu Web 2.0, opartego na zasadzie partycypacyjności, znanej także powszechnie jako DIY – Di It Yourself (także: prosumpcyjność). Kapitałowo powiązany jest obecnie z korporacją Google. Podobną funkcję pełnią serwisy Vimeo i Dailymotion, służące do publikacji filmów, oraz Flickr, Picasa i Instagram, stworzone pierwotnie do publikacji zdjęć. Użytkownicy serwisu YT deklarują, iż konsumują zawarte tam treści wideo w celach rozrywkowych, edukacyjnych, czy marketingowych. Jest także duża grupa odbiorców poszukujących tam informacji oraz publicystyki. Opublikowane materiały (podcasty) posiadają ogromny zasięg społeczny i pozostają w sieci na zawsze. To, co najważniejsze, polega na tym, iż przekaz ten jest zazwyczaj niezależny od *gatekeeperów* z mediów głównego nurtu.

Jedną z form publikacji dostępnych w serwisie YT są vlogi, które stanowią, zdaniem Doktorantki formę komunikacji *online*, „integrującą video z autorską narracją, pozwalającą na prezentację własnych opinii, analiz i obserwacji. Ta forma narracji stała się dla wielu dziennikarzy atrakcyjnym narzędziem interakcji z odbiorcami, „wolnym od redakcyjnych ograniczeń oraz presji politycznych i ekonomicznych”². To spostrzeżenie stało się dla Doktorantki powodem do podjęcia pracy nad dysertacją dotyczącą zjawiska vlogów (video blog), skontekstowanego do wybranych przykładów dziennikarzy polskich. Tym samym Autorka wypełnia lukę badawczą w tym zakresie (temat słabo rozpoznany) interesującą i ciekawą pracą, wnoszącą do dyscypliny nauki o komunikacji społecznej i mediach, własny wkład teoretyczny.

3. Struktura, metody i merytoryczna ocena treści pracy

Praca składa się z siedmiu rozdziałów. Rozdział pierwszy poświęcony został opisowi „rewolucji Web 2.0”, czyli opisowi nowego paradygmatu komunikacji, wynikającego z kultury partycypacji. Po tzw. kryzysie Dotcomów z 2000 roku, Internet odrodził się w postaci nowych mediów, o których istocie Doktorantka pisze w podrozdziale 1.2. Kolejne podrozdziały dotyczą problematyki konwergencji (H. Jenkins), dywergencji, multimedialności, kultury partycypacji, determinizmu technologicznego, serwisów społecznościowych. Rozdziału został domknięty

² B. Pajchert, Dysertacja, s. 6.

prezentacją przedmiotowego serwisu YT jako konsekwencji konwergencji mediów. Założenie takie uznaję za słuszne w świetle rozumowania prowadzonego przez Autorkę w oparciu o krytyczną analizę treści.

Rozdział drugi, zgodnie z postępowaniem dedukcyjnym, koncentruje się na dyskusji dotyczącej blogów i blogosfery. Doktorantka omawia tutaj m. in. cechy dystynktywne blogów oraz ich historię, zwracając szczególną uwagę na rozwój blogosfery w Polsce.

Rozdział trzeci dotyczy vlogów, jako specyficznej formy blogów. Ważnym elementem tej części pracy jest próba konceptualizacji tego pojęcia, które jest kluczowe dla pracy. Autorka, po analizie dostępnych źródeł, zaproponowała własną definicję operacyjną vloga, pisząc: „**Vlog jest internetowym gatunkiem audiowizualnym dystrybuowanym i udostępnianym przez serwisy takie jak YouTube lub inne platformy mediów społecznościowych. To autorski i interaktywny rodzaj komunikacji wideo, charakteryzujący się nieformalnym, ekspresyjnym, konwersacyjnym, a często perswazyjnym stylem narracji, służącym twórcom do wyrażania siebie oraz dzielenia się opiniami i doświadczeniami z widzami**”. Definicja ta niejako wyprzedza i harmonizuje z problematyką dziennikarstwa w YT, o którym Doktorantka pisze w następnych rozdziałach. Sama definicja zasługuje na uwagę i popularyzację.

Zgodnie z zasadami metodologii, rozdział czwarty koncentruje się na obrazie polskiej vlogosfery w serwisie YT, która została zaprezentowana w trzech fazach rozwojowych: eksperymentów i dywersyfikacji treści; popularyzacji, profesjonalizacji i monetyzacji oraz wzrostu treści i nowych trendów, których siłą napędową była pandemia.

Rozdziały piąty, szósty i siódmy to opis metodologii badań własnych, prezentacja wyników badań oraz ich interpretacja połączona z wnioskami.

Jeśli chodzi o kwestie metodologiczne to w moim przekonaniu, Doktorantka dokonała prawidłowej oceny stanu badań i właściwie zrealizowała dobór metod i narzędzi badawczych. Linia postępowania nie budzi moich zastrzeżeń. Autorka sformułowała trzy hipotezy główne oraz sześć szczegółowych (roboczych). Uznała ponadto, że „eksploracyjne studium przypadku stanowi najodpowiedniejszą metodę badawczą do jakościowej analizy zjawiska dziennikarskich vlogów na platformie YouTube”³, z czym generalnie się zgadzam.

Koncepcja pracy oraz konceptualizacja modelu badań polskich vlogów merytorycznie jest spójna i nie budzi moich wątpliwości.

³ Dysertacja, s.218.

4. Ocena formalnej strony pracy

Praca została napisana, od strony formalnej, bardzo starannie. Nie dostrzegam błędów związanych ze sposobami cytowania innych autorów. Zastosowano przypisy dolne. Opisy ilustracji wykonano prawidłowo. Bibliografia podzielona na dwie części: literaturę przedmiotu oraz netografię. Dołączono także spisy tabel, rysunków i aneks. Konstrukcja logiczna pracy adekwatna do przyjętych założeń, typowa dla podejścia dedukcyjnego.

5. Uwagi, pytania

Oceniana dysertacja została przygotowana i zrealizowana merytorycznie w sposób właściwy i nie budzący wątpliwości. Doktorantka wykazała się dużym odczytaniem w zakresie analizowanej problematyki, jednakże zabrakło, w moim przekonaniu, szerszej płaszczyzny odniesienia. Mam tutaj na myśli tzw. media alternatywne, którymi w istocie są, poddane badaniu, vlogi dziennikarskie. „Alternatywne media [w przeciwieństwie do mainstreamowych] (...) działają na małą skalę i ukierunkowane są na konkretne społeczności, ewentualnie grupy w niekorzystnej sytuacji, z poszanowaniem ich różnorodności. Są niezależne od państwa i rynku, ustrukturyzowane poziomo lub niehierarchicznie. Są nośnikami niedominujących (...) dyskursów i poglądów (...)”⁴. Szerzej pisał na ten temat m. in. Stanisław Michalczyk.

Pytania:

1. Czy Pani zdaniem istnieje niebezpieczeństwo „zamknięcia” vlogów w tzw. *echo chambers* (komorach pogłosowych)?
2. Czy Pani zdaniem zasadne byłoby opisywanie vlogosfery w kontekście mediów alternatywnych?

6. Konkluzja końcowa

Zgodnie z Dz. U. 2005 nr 164 poz. 1365 z późn. zm., w zw. z art. 179 ust. 2 ustawy z dnia 3 lipca 2018 r. (Dz. U. z 2018 r., poz. 1669) stwierdzam, że:

1. oceniana rozprawa doktorska prezentuje ogólną wiedzę teoretyczną w dyscyplinie nauki o komunikacji społecznej i mediach. Doktorantka, w czterech pierwszych rozdziałach rozprawy, zaprezentowała, w sposób kompetentny rzetelną wiedzę na temat nowych mediów,

⁴ J. Idzik, R. Klepka, *Media mainstreamowe i alternatywne*, [online] <https://vademecumbezpieczenstwainformacyjnego.uken.krakow.pl/2020/03/11/media-mainstreamowe-i-alternatywne/>, (dostęp: 17.11.2024).

w szczególności tych audiowizualnych. Na tej bazie dostrzegła lukę badawczą i sformułowała problem badawczy, koncentrujący się na polskich vlogach dziennikarskich;

2. Doktorantka wykazała się umiejętnością samodzielnego prowadzenia pracy naukowej, dokonując właściwej konceptualizacji oraz operacjonalizacji tematyki badawczej. Samodzielnie także i trafnie dokonała wyboru metodyki badań, zrealizowanych w sposób właściwy i rzetelny;

3. oceniana rozprawa doktorska stanowi oryginalne rozwiązanie postawionego problemu naukowego, koncentrującego się na badaniach polskich vlogów dziennikarskich.

Stwierdzam, że Doktorantka trafnie ocenia badaną problematykę, poprawnie posługuje się przyjętą terminologią i metodologią i wnosi *novum* do teorii nauk o komunikacji społecznej i mediach, w postaci wartościowych badań własnych.

Zgodnie z powyższym, oceniam tę pracę pozytywnie i dopuszczam Doktorantkę do dalszych etapów procedowania w przewodzie doktorskim.

dr hab. Mirosław Lakomy, prof. UIK

Mirosław Lakomy